

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Скубашевська Ольга Станіславівна

УДК 316.752

**ФІЛОСОФІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ
В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філософських наук

Київ – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий консультант – доктор філософських наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Андрущенко Віктор Петрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор,
академік АПН України
Зязюн Іван Андрійович,
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих
АПН України, директор;

доктор філософських наук, професор
Рижко Володимир Антонович,
Центр гуманітарної освіти НАН України,
директор;

доктор філософських наук, професор
Дзвінчук Дмитро Іванович,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, завідувач кафедри
державного управління.

Захист відбудеться «04» червня 2010 року о 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «28» квітня 2010 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н.В. Крохмаль

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження обумовлена потребами практики, насамперед, необхідністю вивчення сутності, напрямів та основних засобів інноваційного розвитку освіти, що здійснюється під впливом радикальних змін світової соціокультурної динаміки, зокрема, під впливом таких процесів, як глобалізація та інформаційна революція, розбудова знаннєвої економіки, формування інформаційної єдності світової спільноти.

Нинішній світ змінюється як на глобальному, так і на локальному рівні. Ці зміни вимагають нових підходів до підготовки людини до життя, зокрема, засобами освіти. Традиційна освіта, зберігаючи загалом свій конструктивний зміст, багато в чому відстає від потреби дня, а тим більше – від перспектив, які очікують на людину вже в недалекому майбутньому.

Як показують дослідження, для того щоб бути співсумісною з часом, освіта має носити інноваційний характер, за низкою показників випереджати його, йти попереду тих вимог, які суспільство поставить перед особистістю вже через декілька років – створення високопродуктивної економіки знань.

Інноваційний розвиток освіти є відповіддю на потреби інформаційного суспільства, де інтелект, знання людини, її науковий, освітній та культурний рівень постають у якості стратегічного ресурсу суспільно-історичного поступу. Впровадження інновацій в освіту є завданням стратегічного значення. Традиційна освіта вже не в змозі задовольнити потреби інформаційного суспільства. Вона не встигає за часом, запізнюється з нововведеннями, надто повільно реагує на наукові досягнення, важко розпізнає й впроваджує новітній соціально-практичний і загальнокультурний досвід. Зберігаючи загальні освітні і культурні традиції, традиційна освіта забезпечує стабільність суспільного поступу в той час, як впроваджуючи прогресивні нововведення, інноваційна освіта готує своєрідний прорив у невідоме, виховує творчу особистість, здатну переступити горизонт наявного знання й кинути виклик майбутньому. Саме тому, розглядаючи перспективи освіти ХХІ століття, вчені й педагоги все більш наполегливо говорять про необхідність її модернізації на основі інновацій, опрацьованих вітчизняним, європейським і світовим педагогічним досвідом.

«Інноваційність» освіти все більш рельєфно виокремлюється як предмет філософського і педагогічного дискурсу. Неувага до цієї теоретичної проблеми утримує в собі загрозу небажаних наслідків, що можуть негативно позначитись на долі декількох поколінь, спрямувати розвиток освіти в зовнішньо привабливе, але внутрішньо короткоплинне й мілке річище, непродуктивного використання коштів, передбачених на розвиток освіти. Вивчення ж інноваційної проблематики забезпечить системність реформування освітньої галузі, використання вітчизняного і зарубіжного педагогічного досвіду, оптимальне співвідношення традицій та інновацій, розвиток освіти як процесу

творчості. Навряд чи варто наголошувати на тому, що центром вивчення означеної проблематики постає своєрідна філософія інноваційної освіти – та загальна парадигма, на основі якої (і з метою досягнення якої) змінюється навчально-виховний процес в контексті розгортання інформаційної епохи. Дослідження філософії інноваційного розвитку освіти є завданням, що має глибоке теоретичне й практичне значення. Враховуючи недостатнє вивчення цієї проблеми у вітчизняній літературі, її було обрано у якості предмета самостійного філософського аналізу.

Власне, в широкому розумінні слова, історично інноваційною освіта була завжди. Така її природа. Однак рівень «інноваційності» в різні історичні епохи мав різне значення, просторові та часові параметри. Як правило, інноваційність освіти ставала помітною на рубежі зміни епох. В межах епохи (включно до середини ХХ століття) освіта мала переважно традиційний характер, важко сприймала інновації, відторгала їх як такі, що руйнують підвалини освітньої системи, яка загалом себе виправдовує.

Першу, більш-менш помітну тріщину подібному підходу нанесли епоха Просвітництва та промисловий переворот; другу – епоха індустріалізму та науково-технічного прогресу. Під впливом тогочасних наукових досягнень, прогресу науки та техніки, завоювань соціальної практики освіта помітно поверталась у бік інноваційних підходів. І хоча традиції все ще тримали її у своїх міцних обіймах, людство все більш помітно повертало погляд у бік нововведень, доходило до думки щодо невідворотності й перманентності послідовних освітніх інновацій, які змінюють характер процесів загальноосвітньої та культурної соціалізації особистості, дають змогу системі освіти розвиватись у ногу з часом суспільних змін та інновацій. Крапку над «і» в цьому процесові поставила інформаційна революція. «Неінноваційна» (традиційна) освіта розглядається нині як атавізм, що не відповідає суспільним та індивідуальним вимогам та експектаціям. В інформаційному суспільстві інноваційна освіта утверджується в якості норми, поза дотриманням якої остання має надто обмежений сенс і значення. Зрозуміло, не скрізь і не водночас ця норма з можливості перетворюється у дійсність. Японія, Південна Корея, країни Західної Європи чи США, скажімо, мають значно більш потужні якісні показники інноваційності освіти, ніж Україна, держави, що утворились в результаті розпаду колишнього СРСР, не говорячи вже про регіони, що розвиваються. Однак тенденція щодо інноваційності як однієї з головних характеристик розвитку освіти ХХІ століття все ж проглядається досить прозоро. І це зрозуміло. Інформаційна епоха не тільки подвоює чи потроює знання через два-три роки, але й вимагає його адекватного освоєння. Традиційні освітні засоби виявляються тут безсилими. І лише інновації «виводять» людину на те коло пізнання, яке забезпечує її якщо й не цілком комфортне, то у всякому разі, більш-менш задовільне існування в

швидкозмінному світі. Вивчення характеру, своєрідної філософії інноваційних процесів в освіті, таким чином, постає у якості соціального завдання, що потребує якнайшвидшого розв'язання.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Означена проблематика тією чи іншою мірою висвітлювалась на сторінках науково-педагогічних та філософських видань. І хоча ці видання не вичерпують її глибинну сутність, вони цілком можуть бути оцінені як теоретико-методологічне підґрунтя і джерельна база для проведення дослідження.

Зміст, головні напрями та засоби «інноваційного розвитку освіти» найбільш потужно представлено в роботах таких вчених, як В.Андрущенко, І.Бех, В.Бех, Г.Волинка, В.Журавський, І.Зязюн, В.Кремень, В.Курило, В.Луговий, М.Михальченко, С.Ніколаєнко, В.Огнев'юк, І.Прокопенко, О.Савченко, М.Степко та ін.

В загальносоціологічному плані, зокрема, в контексті розвитку економіки країни, політичних та соціокультурних процесів, поняття «інноваційного розвитку» розглядалось в роботах таких авторів, як А.Геєць, А.Гальчинський, А.Кінах, В.Кремень, В.Семиноженко, Ю.Пахомов, Д.Табачник, В.Ткаченко, С.Телешун, Ю.Шемшученко та ін.

Інформаційні процеси в різноманітних галузях суспільного життя, в т.ч. і в освіті («інформатизація освіти», «інформаційні технології», «інформаційний ресурс» тощо) розглядаються в роботах таких вчених, як О.Тоффлер, М.Гайдеггер, Д.Белл, Дж.Мартін, Л.Мемфорд та ін. Дещо раніше цієї проблематики торкались В.Вернадський та М.Бердяєв, П.Сорокін та Л.Гумільов, М.Глушков та ін. дослідники. Інформаційні процеси в царині політичних та ідеологічних відносин досліджували Г.Почепцов та В.Королько; в галузі економіки і культури – М.Кастельс та А.Моль.

Стосовно освітньої галузі проблему інформатизації розробляли А.Алексюк, В.Андрущенко, С.Архангельський, В.Безпалько, В.Биков, С.Гончаренко, М.Жалдак, В.Журавський, Ю.Бабанський, Г.Козлакова, К.Корсак, А.Кудін, В.Кушерець, М.Левшин, О.Мінцер, М.Михальченко, В.Михалевич, М.Нікандров, І.Надольний, В.Огнев'юк, А.Стогній, Н.Тализіна, Л.Товажнянський, М.Ядренко та ін.

Незважаючи на досить широкий діапазон публікацій, проблему інноваційного розвитку освіти в період становлення інформаційного суспільства не можна вважати вичерпаною. Існує низка питань, які потребують невідкладних відповідей. До них, зокрема, відносяться загальна філософія (її сутність і спрямованість) інноваційного розвитку освіти; головні напрями, їх внутрішній взаємозв'язок, просторові й часові межі цього процесу, його зовнішні та внутрішні детермінуючі чинники; зміна характеру суб'єкт-суб'єктних відносин в системі освіти, її змісту, форм організації та управління тощо. Враховуючи актуальність та недостатньо повне вивчення цих та багатьох

інших проблем, їх було обрано у якості предмету безпосереднього теоретичного аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Загальний напрям дисертаційної роботи пов'язаний із темою дослідження кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова від 22 грудня 2006 р., протокол № 5). Тема дисертації затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова (протокол № 4 від 30 листопада 2006 року).

Мета дослідження – здійснення філософського аналізу сутності, евристичного потенціалу, форм і напрямків вияву інноваційного розвитку освіти як соціокультурного феномена в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні.

Досягнення цієї мети вимагає розв'язання низки конкретних **дослідницьких завдань**, зокрема:

- концептуалізувати поняття «інноваційний розвиток освіти»;
- визначити сутність та детермінуючі чинники інноваційного розвитку освіти;
- дослідити співвідношення традицій та інновацій в системі освіти України;
- проаналізувати основні напрямки інноваційного розвитку освіти України;
- з'ясувати зміст та основні форми прояву цього процесу в сучасному європейському просторі та в Україні;
- виявити специфіку суб'єкт-суб'єктних відносин в системі інноваційного розвитку освіти;
- оцінити моніторинг якості освіти як одну з умов освітніх інновацій.

Об'єктом дослідження є модернізація вітчизняної освіти в контексті глобалізації та інформатизації сучасного соціального світу.

Предмет дослідження – філософські засади дослідження інноваційного розвитку освіти як соціокультурного феномена.

Методологія дослідження. Провідним методологічним орієнтиром проведення наукового пошуку стала модель плюралістичної методології соціального пізнання, обґрунтована В.Андрущенком та М.Михальченком. Методологічну основу когнітивного аналізу також складають закони діалектики та методи пізнання соціальних процесів і явищ, які забезпечують єдність аналізу предмету дослідження. Особливе місце займають порівняльний аналіз, системний підхід, принципи історизму та єдності теорії і практики.

Принцип історизму, зокрема, дозволив розглянути інноваційний процес, з одного боку, як процес безперервний, що супроводжує освіту протягом всієї людської історії, з іншого – подати його як явище, що суттєво оновлює зміст, методи навчання та виховання, засоби, технології тощо. Принцип єдності теорії і практики дозволив інтегрувати фундаментальні філософські ідеологеми з конкретними проблемами сучасної освітянської практики, а також вилучити з неї (з освітньої практики) низку положень, які цілком придатні для збагачення фундаментальних філософських узагальнень. Принцип системного аналізу забезпечив розгляд інноваційних процесів не як поряд існуючих, а як взаємопов'язаних і доповнюючих один одного, як таких, що лише в системі детермінують процес сучасної інновації освіти в інформаційному суспільстві.

У процесі дослідження пріоритетним виступав основний принцип організації соціально-філософського знання – принцип гуманістичної спрямованості. Застосування різноманітних методів дослідження об'єктивно зумовлене необхідністю поєднання соціально-філософського та педагогічного аналізу.

Дослідження спиралось на принципові положення Державної національної програми відродження освіти «Освіта. Україна ХХІ ст.», Законів України «Про освіту» і «Про вищу освіту», Національної доктрини розвитку освіти в Україні, положення «Про ступеневу освіту в Україні», нормативних документів, матеріалів засідання Колегій Міністерства освіти і науки України, досвід провідних університетів по впровадженню інноваційних технологій, зокрема Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, Харківського національного педагогічного університету імені Г.Сковороди, Тернопільського національного педагогічного університету імені Гнатюка та ін.

Особливу цінність для реалізації мети пошукової роботи мали міжнародні документи, декларації, домовленості, зокрема, Лісабонська Конвенція про взаємовизнання кваліфікацій у галузі вищої освіти (1997 р.) та Болонська декларація (підписана Україною в 2006 р.).

Наукова новизна отриманих результатів полягає у концептуалізації світоглядно-ідеологічних засад аналізу сутності, евристичного потенціалу, форм і напрямків вияву інноваційного стрибка в освіті як соціокультурного феномена з метою обґрунтування сприятливих умов для впровадження інформаційних технологій в контексті становлення інформаційного суспільства в Україні і знанневої економіки на теренах Об'єднаної Європи. В результаті проведеного дослідження сформульовані основні положення, які складають концептуальну основу дослідження:

– визначено, що становлення інформаційного суспільства докорінно змінює спосіб життя людини, систему соціалізації особистості, зокрема, спонукає до переходу від поведінкової до смислової компоненти підготовки індивіда до життя засобами освіти, що об'єктивно зумовлює потребу її

інноваційного розвитку за рахунок внутрішньоособистісної активності людини над собою;

– встановлено, що головний концепт – «інноваційний розвиток освіти» є поняттям, що охоплює собою систему нововведень, які істотно змінюють результати освітнього процесу, створюючи при цьому удосконалені чи нові освітні, дидактичні, виховні системи; освітні педагогічні технології і практики; методи, форми, засоби розвитку особистості, організації навчання та виховання; технології управління навчальним закладом, системою освіти загалом; з'ясовано, що його сутність складають новітні технології, які базуються на інформаційних засобах навчання, мовних стратегіях та дискурсних формах організації навчально-виховного процесу;

– показано, що інноваційний розвиток освіти здійснюється не шляхом руйнації усталених форм, методів, технологій організації освітнього процесу, а через їх діалектичне заперечення з одночасним збереженням (у знятому вигляді) та взаємодією з тими з них, які відіграють в системі освіти продуктивну роль і володіють розвиваючим потенціалом;

– доведено, що активною стороною взаємодії освітніх традицій та інновацій виступають організаційні підходи, що наповнюють навчально-виховний процес елементами творчого пошуку, педагогічної майстерності; в свою чергу, традиційні підходи, що консервують систему освіти (і в цьому проявляється їх стримуюча роль), одночасно забезпечують її спадкоємний розвиток, що надає освітньому процесу сталість, цілісність, неперервність; єдність традицій та інновацій, що базується на врахуванні історично прогресивного світового і європейського досвіду розвитку освіти та новітніх досягнень науки та соціальної практики, визначає оптимальну лінію їх співвідношення в системі сучасної освіти, формує кроскультурну комунікацію і загальне ціннісно-смісловне поле європейської освіти;

– визначено, що стратегію інноваційних процесів в системі української освіти визначають нині Болонські домовленості, що переслідують загальноєвропейську мету – створення економіки знань; обґрунтовано необхідність поміркованого підходу до цих домовленостей, що передбачає їх впровадження еволюційним шляхом, а саме: проведення попередніх педагогічних експериментів, підготовку та перепідготовку кадрів і методичної літератури, максимальне збереження історично апробованих надбань вітчизняної освіти;

– систематизовано основні напрями (потоки) освітніх інновацій, що розгортаються в системі освіти України, зокрема: укріплення зв'язку з фундаментальною наукою, впровадження інформаційних технологій; реалізація мовних стратегій; застосування дискурсних форм організації навчання; проведення моніторингу якості освіти; забезпечення академічної мобільності; демократизація управління навчальним закладом; забезпечення особистісного

характеру навчання та виховання; самоосвіту, освіту протягом життя, дистанційне навчання, маркетинг і рекламну діяльність закладів освіти, тощо.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що в дисертації сформована філософія інноваційного розвитку вітчизняної освіти, виявлена сутність, основні характеристики та форми реалізації інноваційного потенціалу освіти в інформаційному суспільстві, що стверджується; визначено співвідношення та характер взаємодії освітянських традицій та інновацій; проаналізовані основні завдання модернізації української освіти в контексті Болонських домовленостей; детально розглянуті такі напрями інновацій, як впровадження в систему освіти сучасних інформаційних технологій; реалізація мовних стратегій; застосування дискурсних форм організації навчання; проведення моніторингу якості освіти; забезпечення академічної мобільності; демократизація управління навчальним закладом; забезпечення особистісного характеру навчання та виховання; рекламна діяльність закладів освіти; дистанційне навчання тощо.

Проведене дослідження дозволяє усвідомити загальну філософію інноваційного розвитку освіти у контексті становлення духовного виробництва як стрижня економіки знань, уточнити поняття інноваційного розвитку стосовно навчально-виховних закладів різного типу; опрацювати практичні рекомендації щодо застосування таких інновацій, як новітні інформаційні технології, дистанційна форма навчання, мовні стратегії, дискурсні форми навчання та виховання молоді, демократизація управління навчально-виховним процесом, моніторинг якості освіти, рекламна діяльність закладів освіти тощо.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані в процесі формування євроорієнтованого мислення і світогляду, реформуванні вітчизняної галузі професійної освіти, впровадженні інновацій в конкретній (регіональній) освітній системі. Вони можуть бути корисними для підготовки курсу з філософії освіти, педагогіки та методики навчання, виховних практиках кроскультурних комунікацій тощо.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідались та обговорювались на засіданні кафедри соціальної філософії та філософії освіти Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, а також на низці міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій та семінарів, а саме: Міжнародному науково-практичному семінарі «Інноваційна освіта для XXI століття» (м. Київ, 2007); Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні фактори розвитку України в умовах глобалізації» (м. Київ, 2008); Міжнародній науково-практичній конференції «Экономико-правовые аспекты и социальные приоритеты в тенденциях развития системы образования Украины в условиях интеграции в мировую образовательную систему» (м. Харків, 2008); Всеукраїнській науково-методичній конференції

«Безперервна освіта в Україні: реалії і перспективи» (м. Івано-Франківськ, 2008); III Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми інноваційного розвитку держави» (м. Дніпропетровськ, 2008); Науково-практичному семінарі «Освіта в полікультурному просторі XXI століття: пошук стратегічних пріоритетів» (м. Київ, 2009); III Міжнародній науково-практичній конференції «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології» (м. Тернопіль, 2009); Науково-практичному семінарі «Інноваційні стратегії розвитку освіти: філософсько-педагогічний дискурс» (м. Чернігів, 2009).

Публікації. Основні положення, ідеї і висновки дисертаційної роботи оприлюднені в 1 монографії, у 23 авторських публікаціях, серед яких 20 статей у наукових виданнях, що визнаються ВАК України як фахові з філософських наук.

Кандидатська дисертація на тему: «Лексика і фразеологія античного походження в англійській та українській мовах» була захищена в 2000 році. Матеріали кандидатської дисертації у тексті докторської не використовуються.

Структура дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається із вступу, шести розділів, висновків та списку використаних джерел (419 позицій). Загальний обсяг дисертації – 406 сторінок, із них основна частина дисертації – 366 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження, а також визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів, ступінь їхньої апробації.

У **першому розділі** – **«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ОСВІТІ»** – аналізується широкий спектр зарубіжної та вітчизняної літератури з інноваційного розвитку освіти. Як свідчать культурологічні джерела, термін «інновація» з'явився у дослідженнях етнічних культур ще у XIX столітті й означав запозичення однією культурою елементів іншої. Огляд літератури з інноваційного розвитку освіти демонструє нерозривний зв'язок цієї проблематики з проблематикою економічних інновацій. У 1911 р. відомий американський вчений Й.Шумпетер запровадив поняття інновації в економічну науку. А з середини XX століття цю дефініцію стали використовувати в освітній галузі. Інноваційна діяльність загалом не є діяльністю якогось відокремленого, особливого типу (як, наприклад, наукові дослідження або проектування). Зокрема, згадана наукова інноваційна діяльність є складним зв'язком, структурованим багатьма різнотипними діяльностями – конструювання, проектування, програмування, прогнозування, моніторингу тощо. Притому діяльність останніх типів задає

контекст і рамки інновацій, поза якими вона постає неосмисленою та некерованою. Інноваціям притаманне особливе фокусування або орієнтація на конкретну діяльність, яка підлягає перебудові через упровадження нововведення. Якщо застосувати такий підхід до інновацій стосовно сфери освіти, то в основі здійснення інноваційної діяльності є вміння вибудовувати концептуальні засади педагогічних нововведень, що включають діагностику, прогнозування, розробку програм педагогічного експерименту, дієву реалізацію інноваційної програми та ходу її втілення, корекцію та рефлексію інноваційних дій.

Більше того, породжена економічною тематикою інноваційна проблематика все більше переходить у сферу постановки освітньо-наукових проблем. Інноваційний розвиток освіти, таким чином, є цілком самодостатнім поняттям, на відміну від економіки, де інноваційний розвиток є однозначно залежним від розвитку освіти. В освіті інновації означають передусім максимальне наближення її до її власного предмету – знання, тоді як з точки зору економіки знання є, хоча й надзвичайно важливим, але все ж допоміжним фактором. Економіка не розуміє самої суті знання, на відміну від повного розуміння нею суті грошей. Для освіти ж знання є її ядром, віссю, довкола якої обертається весь навчальний процес.

Оскільки опанування знанням передбачає його глибоке розуміння, це призводить до появи у ході навчання ідей, які і становитимуть основу для подальшого розвитку знань. Сама наука передбачає обов'язкове попереднє оволодіння знаннями. У чому ж полягає межа між припущеннями, які виникають у ході освіти, і тими науковими відкриттями, які набувають характеру інновацій? І які з них є інноваціями не стільки з економічної точки зору, скільки з точки зору освіти?

Відповідь, на наш погляд, полягає у прагматичному погляді на результати таких відкриттів у сфері знання – тобто у практичних результатах, до яких призводять ці відкриття. Переважна більшість нових ідей, віднайдених у ході освітнього процесу, мають відносний характер і новими є лише для того, хто навчається, виступаючи своєрідною винагородою для того, хто прагне нових знань. Вся освіта має характер такого процесу від одного суб'єктивного відкриття до наступного. Якщо отримані нові знання, нехай навіть у вигляді ідеї, є новими для всієї сфери знання, яку опановує той, хто навчається, тоді мова може йти про створення передумов для економічних інновацій. Самі інновації з'являються лише тоді, коли ці нові ідеї і знання знаходять своє практичне застосування і технологічне втілення. Коли це застосування своєю сферою має освіту, а завданням – поліпшення її якості завдяки новим освітнім технологіям, слід говорити про освітні інновації.

Ще однією важливою ознакою інновацій є, на наш погляд, те, що вони торкаються не окремих ізольованих аспектів економічного розвитку чи

освітнього процесу, а обов'язково торкаються в цілому економіки або освіти і здійснюють суттєвий вплив на трансформацію усіх інших їх аспектів.

Значним фактором інноваційного розвитку освіти можна вважати також інноваційну спроможність вищої школи – її можливість адаптуватися до мінливого середовища функціонування через розвиток, а також готовність виконувати свою місію – формування економіки знань на основі творчого усвідомлення цілей освітньої діяльності і активного використання наукового знання про свій розвиток.

У вітчизняній та російській науці дискутується щодо двох основних джерел інновацій – запозичення передового закордонного досвіду, з одного боку, та власні інноваційні розробки, з іншого. Знову ж таки, дещо штучно ці дві моделі протиставляються – зовнішні інновації, по суті, редукуються до варіанту так званої «наздоганяючої модернізації», більш відомої як вестернізація, тобто переймання західного досвіду і організаційних структур, а власні інноваційні розробки – до глобально значимих.

Доволі складно розділити інновації запозичені та створені на вітчизняному ґрунті, не кажучи вже про їх протиставлення. Передусім, слід визнати і те, і інше інноваціями. Адже інновації – це те, що забезпечує зміни з опертям на традицію, а не лише всупереч їй. З точки зору філософії, саме опертя на традицію є передумовою осмисленості будь-якої інновації – навіть протиставлення є формою інтерпретації.

Доведено, що першим пріоритетом для держави має бути сфера освіти. По-перше, найбільше винаходів та інновацій пропонують саме на основі отриманої освіти – знань та навичок, які вона надає. По-друге, саме система освіти готує тих кваліфікованих робітників, діяльність яких може забезпечити широке втілення інновацій. По-третє, тим самим забезпечується позитивний вплив на всі сфери та галузі економіки, у які йдуть працювати ці робітники. По-четверте, таким чином держава, забезпечуючи своїх громадян освітою, виконує важливу соціальну функцію, пов'язану з інноваціями, – не лише тому, що освічені громадяни мають більше шансів отримати високооплачувану роботу, але й тому, що під час отримання освіти людина тим самим формує свої життєві потреби (що забезпечує попит для ринку інноваційних товарів). Нарешті, по-п'яте, саме система освіти дозволяє долати протиставлення запозичених та вітчизняних інновацій. Дійсно, опанування інноваціями можливе у двох версіях: їх використання як «чорної скриньки», без розуміння механізму їх дії, або ж – за умови з'ясування суті технологій та ідей, які лежать в їх основі. Саме у другому випадку, знаючи суть інновацій можна легко на основі інновацій «імпортованих» перейти до інновацій власних.

У другому розділі – **«ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК В СВІТЛІ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ: ПРОБЛЕМНЕ ПОЛЕ І СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ»** – йдеться про те, що сучасне суспільство потребує постійного

оновлення технологій, а отже, й переосмислення системи відтворення та ретрансляції знань, нової парадигми освіти. Якщо тривалий час філософією освіти була діалектико-матеріалістична теорія пізнання в її західноєвропейському варіанті, то в Україні на початку ХХІ століття розроблено нову філософію освіти, яка узагальнює різні, найбільш прогресивні ідеї: філософію всеєдності, концепцію ноосфери, глобальної освіти, філософію серця, життєтворчості, діалогу культур, ідеї синергетики, впливу космосу на життя людини та інші.

Сучасна філософія освіти пропонує замість діалектико-матеріалістичної методології використовувати синергетичний, структурно-функціональний, логіко-когнітивний, неопозитивістський, феноменологічний, антропологічний, теологічний, аксіологічний та інші принципи і підходи.

Теоретичні засади сьогочасної освітньої інноваційної діяльності лише частково спираються на методологію ХХ століття, а новітні – на сучасну філософію освіти. Це дає науковцям підстави провадити розробку нової галузі педагогіки – педагогічної інноватики – як науки про систему оновлених взаємовідносин між учасниками педагогічного процесу. Об'єктом її дослідження постають інноваційні аспекти педагогічної діяльності, предметом аналізу – педагогічні інновації. Під останніми треба мати на увазі не лише остаточний продукт застосування новизни в навчально-виховному і управлінському процесах з метою зміни або якісного вдосконалення суб'єкта та об'єктів управління і отримання економічного, соціального, науково-технічного, екологічного та інших ефектів, але й процедуру їхнього постійного оновлення.

Інноваційна освіта стосується не лише розробки і впровадження нововведень – нового змісту, нових педагогічних технологій, але й процесу всебічного реформування освіти, якісних змін у способах діяльності особистості, стилі її життя. Інноваційна система ґрунтується на засвоєнні способів діяльності людини в незнайомій ситуації, наданні досвіду творчої самостійної діяльності та створення умов для зростання і розширення особистого досвіду.

Серед основних викликів розвитку освіти в сучасному світі слід виокремити надзвичайно швидке оновлення технологій. З'являються нові засоби праці, процеси, матеріали, правила та стандарти соціальної взаємодії. Зростання економіки диктує таку систему освіти, яка могла б готувати людей до життя в умовах цих змін. З одного боку, перехід до інформаційного суспільства зумовлює підвищені вимоги до комунікативних та інформаційних компетенцій особистості, до зростання професійної мобільності працівників, підвищення ролі людського капіталу, а з другого – демократизація суспільства спонукає до підвищення рівня готовності громадян до відповідального і свідомого вибору, здатності до толерантного розв'язання конфліктних ситуацій.

Філософсько-методологічною засадою інноваційного підходу в освіті є гуманістична тенденція розвитку людини, яка базується на принципах вільного індивідуального творчого розвитку особистості з урахуванням її індивідуальних можливостей. Традиційний тип освіти характеризується постійним відтворенням певних знань та навичок. Цей тип дотепер був спрямований на підтримку і відтворення досвіду людини та соціальної системи загалом. Сутність традиційної освіти полягає у відтворенні педагогічного досвіду згідно із заданим зразком. Інновації освіти мають забезпечити умови для випереджального зростання духовних потреб людини протягом усього її життя. Розвиток індивідуальності розглядається як вища духовна цінність суспільства, як головна продуктивна сила, в якій проявляється органічна єдність мети і засобу.

Освіта повинна готувати людину, органічно адаптовану до життя в світі різноманіття зв'язків – від контактів з найближчим оточенням до глобальних комунікацій. Тому так важливо навчити індивіда співжиттю з іншими людьми й суспільними структурами, вміти регулювати різні психологічні, соціальні, політичні, міжнаціональні конфлікти з дотриманням вимог культури плюралізму думок. Людина XXI століття повинна керуватися світоглядними принципами «єдність у розмаїтті» та «доповнення замість протиставлення».

Вимога переходу до інноваційної освіти обумовлена закономірностями функціонування інформаційного суспільства. Розвиток телекомунікаційних технологій, обумовлений науково-технічним прогресом, досяг деякої критичної грані, після якої спостерігаються якісні зміни інформаційного середовища, що оточує індивіда, що у свою чергу викликало ланцюг якісних змін у всіх сферах його існування. Стосовно сфери освіти ці зміни класифікуються як зміна основної парадигми: якщо раніше для того, щоб навчатися викладач був головним джерелом професійної інформації, що зумовлювало репродуктивну методику навчання як провідну, то тепер студент зустрічається з безліччю цілком доступних джерел. Функція викладача стає іншою: він повинен навчити студента орієнтуватися в цьому інформаційному середовищі, розвинути його творчі та інтелектуальні здібності, у тому числі здібність до самоосвіти. Саме ця обставина робить використання інформаційних технологій, інформатизацію навчального процесу головним засобом здійснення переходу до інноваційної освіти, на що вказується в цілій низці документів стратегічного і науково-дослідного характеру.

Розвиток форм інноваційної освіти – це лише частина загального процесу придбання практикою людської діяльності інноваційного характеру. Будь-який інноваційний процес вимагає володіння інформаційними ресурсами і комунікаційними технологіями. Проблема полягає не в тому, щоб оволодіти сумарним набором таких технологій, проблема в тому, щоб побудувати правильну систему їх використання відповідно до стратегії того чи іншого

розвитку. Інноваційна освіта, як відомо, – модель освіти, що орієнтована переважно на максимальний розвиток творчих здібностей і створення сильної мотивації до саморозвитку індивіда на основі добровільно вибраної «освітньої траєкторії» (сфери, напряму, рівня, послідовності освіти, типу і виду навчального закладу і т.д.) та області професійної діяльності. XXI століття – сторіччя освіти, у зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність створення системи інноваційної освіти, початковим пріоритетом якої повинне стати формування вільної і відповідальної особи здатної конструктивно працювати в проблемних групах і ситуаціях, демонструючи професійну компетентність з соціальною відповідальністю, що володіє належним світоглядним кругозором і етичною свідомістю, формування її перетворюючого інтелекту, інноваційних здібностей і творчої інноваційної діяльності на основі гуманізації навчально-виховного процесу.

Третій розділ – «ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТІ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ» – присвячений аналізу однієї з головних проблем у сучасній науковій літературі – інформатизації всіх сфер людської життєдіяльності. Підкреслюється, що інформаційне суспільство базується на високих технологіях, впровадження яких потребує належного інтелектуального забезпечення. Наука й освіта стають стратегічним чинником прогресу. Проблемою є створення нових інформаційних технологій, адже в новому суспільстві зростає значення інформації як стратегічного ресурсу прогресивних суспільних перетворень, а інформація стає могутнім владним ресурсом.

Важливою складовою впливу на інтенсивність, спрямованість і якість становлення інформаційного суспільства є підготовка кадрів як для здійснення інформаційних технологій та засобів масової комунікації, так і тих, на які вони спрямовані.

Українська держава підтримує процес інформатизації освіти, використання інформаційно-комунікаційних технологій у системі освіти, сприяє впровадженню глобальних інформаційно-освітніх систем. Як визначено у Національній доктрині розвитку освіти та Законі України «Про вищу освіту» пріоритетом розвитку безперервної освіти на сьогоднішній день є впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше вдосконалення навчально-виховного процесу, доступність і ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життя в інформаційному суспільстві.

Сьогодні найбільш сучасна форма знань у суспільному виробництві – це нові інформаційні технології. Під інформаційними технологіями розуміється сукупність методів і технічних засобів збору, організації, зберігання, обробки, передачі і представлення інформації, що збагачують знання людей і розвивають їх можливості по управлінню технічними і соціальними процесами. Базуючись

на цьому, можна одним з найважливіших завдань сучасної вищої школи сформулювати завдання створення на базі ВНЗ галузі інформаційних ресурсів і послуг у народному господарстві України. Структура такої галузі могла б включити два інформаційних сектора, так звані, первинний і вторинний.

Перший з них повинен поєднати структури, пов'язані з розробкою та використанням апаратних та програмних засобів інформатики, нових інформаційних технологій, а також з електронним сервісом населення, у тому числі в галузі освіти. В цьому секторі інформаційна діяльність є головною. Інший сектор повинен об'єднати інформаційні процеси та системи у середині інших галузей народного господарства, пов'язаних з виробництвом і перетворенням сировини, матеріалів та енергії. Для цього сектора інформаційна діяльність не є головною. Ідеологічний рівень інформатизації повинен підтримуватися розробкою наукових засад методології. Сюди можна віднести системний аналіз розвитку й впровадження інформаційних технологій, розробку нових принципів організації цього процесу, створення опису предметних галузей і математичних моделей, виникаючих при цьому формалізованих і важко формалізованих функціональних завдань, розробку базових інформаційних технологій у вигляді інтерактивних засобів.

Впровадження інформаційних технологій як засіб інноваційного розвитку освіти має не тільки позитивне, але й суперечливе (в деяких аспектах – негативне) значення. І хоча в кінцевому розумінні інформаційні технології практично завжди спрацьовують «на позитив», із означеними суперечностями не можна не рахуватись. Ігнорування будь-якої суперечності може привести до деформації не тільки конкретного результату, але й всієї системи освіти.

Перша і головна суперечність формується на межі реальних можливостей і волевиявлення суб'єкта управління освітою – матеріального забезпечення процесу впровадження інформаційних технологій: кожен розуміє нагальну потребу інформатизації освіти і, разом з тим, далеко не кожен керівник (менеджер освіти, управлінець, державний діяч, розпорядник державних коштів, бізнесмен тощо), навіть при наявних можливостях здатен інвестувати в цей процес належні кошти.

Суперечності пов'язані саме з інформаційними технологіями виникли і в системі підвищення кваліфікації. Цілий ряд відомих фірм охоче йдуть на контакт із навчальними закладами, прагнучи просунути свою продукцію на ринок, надаючи методичні матеріали, документацію, програмне забезпечення, зразки продукції тощо. Пропонуються спеціальні університетські програми, що надають суттєві знижки при купівлі продукції. На жаль, ці можливості співпраці в Україні належним чином не використовуються. З одного боку, цьому перешкоджає доступність неліцензійного програмного забезпечення. З іншого, мовні і культурні бар'єри.

Наступний аспект суперечностей впровадження інформаційних технологій – це труднощі, які пов'язані із створенням відповідної матеріально-технічної бази – наприклад, відомо, що не всі вищі навчальні заклади України мають задовільну кількість та якість обладнання для впровадження інформаційних технологій.

До суперечностей впровадження інформаційних технологій відносяться перетворення переваг інформаційних технологій на свою протилежність. Наприклад, гіпертекст полегшує процес визначення головних смислових елементів теми, що вивчається, дозволяє швидко знайти визначення понять, встановити смисловий зв'язок між ними, але його особливості призводять до того, що дисципліни навчального плану можна вивчати несистематизовано, з будь-якої сторінки. А доступ до необмежених навчальних ресурсів створює для студентів спокусу «кома в кому» переписувати вже готові реферати, контрольні роботи, тобто перетворює їх на своєрідних паразитів.

До труднощів впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах можна віднести також діючий стандарт у вигляді переліку дисциплін нормативної і вибіркової частини навчального плану ВНЗ, який розроблений науково-методичною комісією, що не дає можливості активно впроваджувати нові інформаційні технології і дисципліни в навчальний процес. Цей перелік занадто перевантажений дисциплінами, які не влаштовують навчальні заклади.

Хоча сучасні освітні технології й узасадничені трьома основними чинниками технічного ґатунку – комп'ютерною технікою, інформаційними мережами і мультимедійними засобами, – однак спрямовані вони на людину і покликані сприяти її розвитку. Комп'ютерна техніка допомагає індивідуалізувати навчання, налагодити зворотний зв'язок з тим, хто навчається, звільнити суб'єктів навчального процесу від рутинної роботи. Завдяки людині така техніка в процесі її використання набуває особливого змісту. Щодо цього у практичній педагогіці навіть склалися не тільки такі пріоритетні напрями аналізу застосування комп'ютера, як вивчення основ інформатики й обчислювальної техніки чи управління освітніми установами і навіть регіональними освітніми системами. Особлива увага нині стала приділятися і впровадженню інформаційних технологій в освітній процес, розгортанню системи освіти на підставі використання найсучасніших інформаційних технологій.

У четвертому розділі – **«ПЕДАГОГІЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ІННОВАЦІЙНА ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ»** – підкреслюється, що останнім часом усе більшого поширення набуває педагогічний дискурс як системна технологія, яка покликана вдосконалювати педагогічний процес навчального закладу. Саме розгортання такого дискурсу зумовлює теоретико-методологічну перспективу дослідження цієї нової технології навчання учнівської і

студентської молоді. Адже він орієнтує на перехід від монологічного і позаконтекстуального розгортання теоретичної рефлексії до організації конструктивної та відповідальної комунікації і між самими дослідниками наявної теоретичної проблеми, і між тими, хто намагається розв'язати її практичним шляхом. Дискурс – це єдність мовленнєвої практики (діалогу, полілогу, інтеракції між його учасниками) і контексту (середовища, місця, топосу) її розгортання, зустрічі та взаємодії його учасників – членів якогось мовного (фахового, ідеологічного, творчого, конфесійного тощо) співтовариства. Як зазначають вітчизняні філософи, в межах дискурс-аналізу будь-який дискурс – це водночас і лінгвістичний, і соціокультурний феномен. Такий дискурс виникає та еволюціонує в соціумі, культурі, життєвому світі людини. Він здатний не тільки відчувати на собі вплив соціокультурного середовища, але й чинити на нього зворотний активний вплив. Цей вплив дискурсу на соціум може бути і позитивним, і негативним, і навіть згубним для самого соціуму.

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що впровадження методології педагогічного дискурсу в процесі навчання й виховання особистості орієнтує на «реконструкцію» наявних форм філософсько-педагогічної рефлексії, їх нове «прочитання», тлумачення, виявлення їхніх «перетинів», «зустрічей», розбіжностей, а також створення сучасних дискурсів навчання. Дискурс також робить необхідним порівняння філософських конструктів духовності з її соціокультурними репрезентаціями, врахування соціокультурних передумов та вимог щодо духовності особистості. Врешті-решт, дискурс зумовлює й особливу відповідальність його учасників за те, які саме виховні, освітні, соціокультурні впливи можуть мати ініційовані ними конструкти і програми.

Педагогічний дискурс може бути витлумачений як педагогічне спілкування, сутність якого полягає в комунікативній взаємодії педагога з учнями, батьками, колегами та ін. Він спрямований на встановлення сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності, обмін думками, почуттями, переживаннями, способами поведінки, звичками, а також на задоволення потреб особистості в підтримці, солідарності, співчутті, дружбі тощо. Отже, педагогічний дискурс – складний, багатоплановий процес установалення й розвитку контактів між людьми, породжений необхідністю спільної діяльності. Він охоплює обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання й розуміння іншої людини і забезпечує передавання вихованцям через педагога людської культури, знань, ціннісних орієнтацій. Як різновид творчої діяльності педагогічне спілкування проявляється під час пізнання педагогом учнів і студентів та проступає в організації безпосереднього впливу на них, в управлінні власною поведінкою, організації процесу взаємовідносин.

Особливістю педагогічного дискурсу є те, що він може бути зарахованим до продуктивної діяльності, оскільки серед його обов'язкових компонентів особливу роль відіграє творчість. Надбання світової і вітчизняної педагогіки, сучасні науково-педагогічні дослідження та практичний досвід багатьох поколінь педагогів переконують в обов'язковій наявності творчого елемента в педагогічному дискурсі. Специфіка педагогічної творчості полягає в тому, що її об'єктом і результатом є творення особистості, а не образу, як у мистецтві, або механізму, конструкції – у техніці. Педагогічний процес – це спільна творчість (співтворчість) педагога й вихованця в ситуації педагогічної взаємодії, під час якої відбувається перетворення людини.

Для педагогів, що працюють в інноваційному режимі, важливе значення має вивчення педагогічного досвіду як джерела інноваційної діяльності. Особливий інтерес вони виявляють до таких його різновидів, як передовий і новаторський педагогічний досвід. Тому іншою особливістю впровадження педагогічного дискурсу є відповідність критеріям передового педагогічного досвіду. До них належать насамперед актуальність як адекватність досвіду найбільш важливим на певному етапі проблемам навчання і виховання та новизна як наявність у теорії й практиці раніше не відомих знань, форм і методів діяльності. Вивчення педагогічного досвіду як джерела інноваційної діяльності спирається на результативність – підвищення рівня розвитку особистості в процесі застосування конкретного досвіду, оптимальне використання викладачем і тими, хто навчається, сил і часу для досягнення результату; стабільність – використання досвіду в діяльності інших педагогів протягом тривалого часу; раціональність – досягнення високих результатів за рахунок розумної інтенсифікації зусиль, засобів і використання часу; перспективність – можливість творчого наслідування досвіду іншими педагогами.

Реалізація педагогічного дискурсу в системі інноваційної освіти пов'язана з вирішенням низки проблем, зумовлених насамперед особливостями процесу впровадження інновацій у педагогічній практиці. Для їх успішного вирішення в системі освіти загалом нині акцент робиться на управлінні цілісним педагогічним процесом. Таке управління має ґрунтуватися на наукових засадах, розумінні всієї складності розвитку інноваційної освіти, знанні механізмів і закономірностей педагогічної взаємодії, які сприяють розвиткові особистості. Діяльність не тільки кожного керівника освітнього закладу, але й педагога повинні супроводжувати інноваційні процеси. Адже саме вони дають їм можливість професійно саморозвиватися, реалізовувати власний творчий потенціал.

У п'ятому розділі – **«МОВНІ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ»** – підкреслюється, що у різних країнах світу, у тому числі й у порівняно благополучних з точки зору політичної стабільності і високих

життєвих стандартів, сьогодні можна спостерігати зростання інтересу широких громадських кіл до мовних проблем, політичні баталії, громадські дискусії, конфлікти навколо мовних законів, реформ, норм літературної мови, сфер використання різних мов тощо. Мова входить в епіцентр політичних і громадських інтересів. Це відбувається тому, що мовне питання забезпечує інформаційну єдність світової спільноти, віддзеркалює і концентрує в собі взаємодію, суперництво, а нерідко й боротьбу різних етносоціальних, етнокультурних, етномовних, етноконфесійних груп, прошарків соціуму за власну ідентичність, право на своє бачення світу, власні пріоритети цінностей і власну інтерпретацію явищ навколишнього світу. У пріоритетах державної мовної політики, мовних стратегіях реалізується водночас боротьба політичних угруповань і лідерів за домінування і сфери впливу, як у межах своєї нації і держави, так і поза її межами, у зовнішньополітичних відносинах, на міжнародному рівні. Мовні стратегії у цьому зв'язку набувають потужного політичного, економічного і соціокультурного значення, вони утверджуються як засіб (механізм) єднання народів, або ж (при певних обставинах) як фактор їх протистояння чи конфлікту.

Мова в просторі сучасної освіти із проблеми академічної перетворюється в проблему геополітичну, а вивчення культури ділового професійного спілкування дає основу для нового покоління управлінців третього тисячоліття. Мова, будучи засобом спілкування в діловій професійній та міжкультурній комунікації, виконує роль своєрідного засобу управління.

Не можна вважати випадковим, що лише дві науки містять у своїх назвах компонент «філо» – це філологія і філософія. Отже, любов до слова народжує любов до мудрості; сама мудрість неможлива без її позначення словом, без її висловлення й вимовлення. Не можна також сподіватись на «помудрішання» народів без того, щоб від самого початку цілеспрямованого впливу засобами системи навчання й виховання на свідомість все нових і нових його поколінь не формувати її духовну цілісність в органічному поєднанні філологічних і філософських знань, мудрості слова і мудрого слова.

Штучне, хоча і цілком виправдане специфікою і можливостями людського світосприйняття і світорозуміння, роз'єднання філології і філософії в системі навчання є однією з головних причин постійно повторюваних в історії людства, історії окремих народів, держав, країн кризових періодів. Криза – це завжди явище духовного плану, хвороба духу. Тож є всі підстави для лікування духу мовознавства духом філософської рефлексії, спрямованої на аналіз мови з огляду на неї як на духовну субстанцію світу.

Ми розглядаємо мову як універсальний засіб міжлюдської комунікації, засіб спілкування. Це відповідає дійсності. Але проблема полягає в тому, щоб сама людина була свідомою саме людинотворчої сутності мови. Тобто, їй має бути відома саме ця визначальна функція мови, – в такому разі вона буде

усвідомлювати себе як істоту, що постійно перебуває в ситуації становлення. Це, в свою чергу, не може не трансформуватись у процес формування її як особистості, відповідної змісту постійно засвоюваної системи мовлення і водночас відповідальної за змістовність способу своєї індивідуальної поведінки в суспільному середовищі.

Як універсальний засіб кроскультурної комунікації, засіб спілкування, мова виконує освітню, розвивальну, гуманістично виховну, людинотворчу функції. Завдяки мові здійснюється формування людини як особистості, а через оволодіння розмаїттям мов – сприйняття нею інших як собі рівних особистостей. Мова, таким чином, об'єднує людей, а разом з ними – об'єднує народи, допомагаючи їм розпізнати себе як однакових і одночасно як індивідуальних, особливих. Таїнство людинотворчої й інтегруючої функцій мови полягає в тому, що її лексичний склад містить у собі загальне – своєрідне відлуння «духу людства», а також особливе – відлуння «духу народу», мовою якого вона є. Єдність двох субстанцій якраз і створює ту унікальну можливість ідентифікації себе з людством і одночасно із своїм власним народом, можливість розуміння іншого народу як рівнозначного представника людства, налагодження діалогу, а вслід за ним – взаємодії, співробітництва. Світовий досвід засвідчує, що в основі духовного єднання людей у певну спільноту лежить насамперед мова. Вона виконує такі функції: а) інтегруючу – мова об'єднує людей, створює в них відчуття групової єдності, групової ідентичності і, отже, сприяє перетворенню населення в суспільство; б) організуючу – мова виступає засобом планування, мобілізації зусиль, адекватної передачі волі від одних структур суспільства до інших; в) регулюючу – мова забезпечує здатність підтримувати і відтворювати високу інтенсивність внутрішніх зв'язків, якими поширюються інтелектуальні й моральні імпульси, що пронизують суспільство. Ці функції мова найуспішніше поєднує тільки тоді, коли вона витворена даним суспільством, пристосована саме до його менталітету, до його умов існування, і стала спільним надбанням для всіх його членів. Духовна суть об'єднує всі мови всіх народів, хоча звукова й знакова відмінність між ними очевидна. Якби було інакше, жодних можливостей порозуміння між різномовними індивідами й народами не було б. Оскільки непорозуміння все ж існують і доволі значні, спосіб лікування полягає не в переході до режиму одномовності, а навпаки – до багатомовності, адже саме вона допомагає побачити й відкрити безмежні обшири духовного як загального, побачити загальне як духовно різноманітне; врешті – допомагає перейти в єдине духовне загальне.

Реалізація мовних стратегій є соціальне завдання входження в європейський і світовий освітній і культурний простір для України. Реальністю сьогодення є розширення міжнародних зв'язків України та її інтеграція до світової спільноти. За таких умов усе більше уваги приділяється вивченню

іноземних мов, причому це стосується усіх сфер життя, де іноземні мови є ключем для розвитку міжнародних відносин, проведення наукових конференцій, культурного обміну між представниками різних країн та обміну інформацією. Багатомовність та полікультурність вважаються необхідними для громадян нової Європи, і відповідно – України. До випускників вищих навчальних закладів висуваються додаткові вимоги щодо володіння іноземними мовами. З іншого боку, виявляється підвищення вимог до володіння рідною мовою, знання та повага до власної культури та культури інших етносів, бо тільки та людина, що добре знає та поважає рідну мову та культуру може стати повноцінним суб'єктом міжкультурного поліетнічного спілкування.

За будь-яких умов головним джерелом вивчення мов, як рідної, так і всіх інших у сучасному світі стає освіта. Векторами освіти стають у полікультурному світі орієнтації на багатомовність, досконале знання власної мови та якомога більше іноземних мов.

Доведено, що полікультурність в освіті та поліпредметний і міждисциплінарний підхід до змісту знань, забезпечення інтеграції навчальних дисциплін, змістовна інтерпретація взаємозв'язків людини з природою та суспільством – це шлях, який може сприяти глобальній самоорганізації людства і одночасно бути умовою входження конкретного індивіда в єдиний світовий інформаційно-освітній та комунікативний простір. А постійна робота педагога щодо вдосконалення індивідуальної мовної стратегії – найважливішим джерелом підвищення його педагогічного професіоналізму і майстерності.

У шостому розділі – **«МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ: ПОНЯТТЯ ТА РЕАЛЬНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ»** – якісна освіта розглядається сьогодні як один із індикаторів високої якості життя, інструмент соціальної та культурної злагоди, економічного зростання і декларується не лише на міжнародному, але й на вітчизняному рівнях. Особливу увагу викликають питання управління якістю освіти на підставі нових інформаційних технологій та освітнього моніторингу.

Одне з основних завдань інноваційного розвитку сучасної освіти, яке має не тільки педагогічний або науковий контекст, але й соціальний, політичний, управлінський аспекти – це забезпечення високоякісної освіти на всіх етапах та рівнях. Позаяк перед українським суспільством стоїть проблема дефіциту об'єктивних критеріїв, які мають забезпечувати порівнянність фахівців, закладів, послуг, програм тощо. Наявність таких критеріїв мали б створювати підстави для конкуренції фахівців, закладів, послуг, програм та призводити до підвищення їх якості. Єдина можливість забезпечити реалізацію цього завдання – отримати вичерпне знання про стан освіти, тобто, повну, об'єктивну, релевантну, адекватну і точну інформацію щодо нього. В цьому процесі важлива роль належить моніторингу якості освіти. Такий моніторинг розглядається як ефективний засіб одержання інформації про функціонування

освітньої системи та її компонентів. Не менш важливим є порівняння системи вітчизняної освіти з освітніми системами інших країн: узгодження різних параметрів сприятиме скорішому входженню України в єдиний освітній простір.

Поняття «моніторинг» (від латинського *monitor* – попереджуючий) ґрунтує своє коріння у таких сферах, як техніка, екологія та соціологія. Так, у техніці моніторинг зазвичай трактується як постійне спостереження за процесом з метою виявлення його відповідності бажаному результату. В екології моніторингом є безперервне відстеження стану довкілля з метою попередження небажаних відхилень з найважливіших напрямків. У соціології моніторинг включає встановлення показників, що відображають стан соціальної сфери, порівняння повторних замірів з базовими і нормативними показниками.

При трактуванні поняття моніторингу в освітній сфері такі основні його характеристики як «постійне відстеження», «встановлення показників та їх порівняння», «виявлення відповідності отриманих даних встановленим нормам», «попередження небажаних відхилень», «прогноз» зберігаються.

Наприклад, зарубіжні фахівці розглядають моніторинг як систематичні та регулярні процедури для збирання даних про важливі аспекти освіти на національному, регіональному та місцевому рівнях; російські науковці під моніторингом розуміють систематичні та регулярні процедури збору даних щодо важливих аспектів освіти на національному, регіональному та місцевому рівнях (включаючи школи); українські вчені визначають моніторинг як форму організації, збору, обробки і розповсюдження інформації про діяльність педагогічної системи, яка забезпечує безперервне відстеження за її станом і прогнозуванням розвитку педагогічної системи.

Отже, базуючись на усталеному розумінні явища «моніторинг» та визначеннях, що розроблені вітчизняними та зарубіжними фахівцями, моніторинг у галузі освіти виглядає доцільним трактувати як: систематичні процедури збору, обробки, оцінювання й розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи на всіх рівнях з метою безперервного відстеження за її станом та прогнозом розвитку.

Під моніторингом освіти необхідно вважати постійне відстежування стану об'єкту і фіксацію існуючих проблем, яке здійснюється на підставі систематизації та обробки наявних джерел інформації або на засадах спеціально проведених досліджень і вимірювань. Одним з основних шляхів збагачення інформації є організація та проведення моніторингових досліджень, котрі є частиною контролю й управління якістю освіти. На нашу думку, система моніторингу якості освіти підпорядкована ієрархічним зв'язкам освітньої системи. Тому суб'єктами оцінювання можуть бути всі ті, хто задіяний у проведенні моніторингу – учні і студенти, вчителі і викладачі,

навчальні заклади, їх керівники, органи управління різних рівнів та їх структурні підрозділи тощо. За цією ознакою систему моніторингу освіти в Україні можна розглядати на різних рівнях її функціонування, а саме:

- індивідуальному рівні самооцінки учнями і студентами якості власної загальноосвітньої і професійної підготовки, суспільної, професійної і життєвої компетентності, досвіду оволодіння алгоритмічними та евристичними способами діяльності, навичками критичного мислення тощо;

- локальному рівні оцінювання якості освіти своїх вихованців навчальним закладом, досягнення ним поставленої мети в опануванні вимог державного стандарту відповідного рівня освіти, коригування стратегії його розвитку за соціальними, педагогічними, економічними показниками;

- муніципальному рівні оцінювання місцевими органами управління суб'єктів освітньої діяльності (рівня навчальних досягнень учнів і студентів, кваліфікації і педагогічної майстерності вчителів і викладачів, компетентності керівників навчальних закладів тощо) та порівняння результатів діяльності власної мережі навчальних закладів;

- регіональному рівні оцінювання ефективності функціонування місцевої системи освіти, зокрема підпорядкованих органів управління, забезпечення ними державної освітньої політики в регіоні, вибіркове вивчення ефективності роботи окремих навчальних закладів і органів управління, удосконалення мережі навчальних закладів на підставі аналізу одержаних даних;

- державному рівні акцентованого та узагальненого оцінювання якості функціонування національної системи освіти та порівняння її показників з міжнародними індикаторами і системами, забезпечення єдиної методології державної атестації випускників навчальних закладів, аналіз і порівняння стану реалізації державної політики в галузі освіти різними регіонами України.

Об'єктами оцінювання можуть бути внутрішні і зовнішні характеристики якості освіти як процесу, результату чи системи загалом, тобто зміст освіти, відображений у навчальних планах і програмах, підручниках та інших засобах навчання тощо, рівень його засвоєння, демографічні показники доступу до освіти, дані кадрового і ресурсного забезпечення системи освіти, економічні індикатори освіти тощо. Джерелами інформації в даному випадку виступають статистичні дані і матеріали спеціальних досліджень, результати зовнішнього контролю (незалежного аудиту) діяльності навчальних закладів і вивчення рівня навчальних досягнень учнів і студентів, аналітичні доповіді та оцінки вітчизняних та іноземних експертів, порівняльні дані міжнародних моніторингових досліджень, тестувань, рейтинги виступів українських школярів і студентів на олімпіадах і конкурсах, матеріали державної атестації та акредитації навчальних закладів тощо.

ВИСНОВКИ

Одне з головних завдань модернізації освіти в Україні – розвиток інноваційної діяльності шляхом забезпечення тісного взаємозв'язку й кооперації систем створення, трансформації та практичного використання нового знання для створення надсучасної економіки знань. Такі процеси вже найближчим часом визначатимуть не тільки конкурентоспроможність вітчизняної системи освіти, але й рівня життя в країні. Сьогодні освітня інноваційна система України перебуває на початкових стадіях свого становлення. Наявні окремі компоненти освітньої інноваційної системи або створені ще попереднім суспільством, а тому потребують докорінного реформування, або є для України інституційними інноваціями, які своєю чергою потребують значного коригування. Проте основною організаційною проблемою створення інноваційної системи освіти є відсутність чіткого плану дій у цій сфері. Як наслідок – безсистемність актів державного регулювання галуззю, що призводить до неефективних ресурсних і часових витрат.

Стрижневим напрямом розгортання вітчизняної інноваційної освітньої системи є її інформатизація. Окресливши останню як необхідний елемент становлення системи безперервної освіти, можна інтенсифікувати соціалізацію індивіда. В індустріальному суспільстві соціалізація будувалась на засвоєнні елементів поведінки. Тобто норми, цінності, соціальні ролі передавалися і сприймалися через поведінкову домінанту. В інформаційному суспільстві засадою соціалізаційного процесу є знання або смислового компонента. З огляду на це основним атрибутом інформатизації виявляється текст, або символічна його інтерпретація. Тому в структурі сучасної освіти основним джерелом соціалізації є текст як система символів (які виражають певний зміст) і засіб інтеракції індивідів.

Інформаційні процеси, які розгортаються в системі освіти, прискорюють її децентралізацію. Зростає самостійність навчальних закладів, мобільність викладачів і студентів, запроваджуються державно-громадські механізми управління навчальними установами. Демократизація – вагомий чинник євроінтеграційного процесу. Однак демократії потрібно навчатися. В цьому полягає основний зміст Болонських ініціатив, які є відповіддю на виклики глобалізації і сучасних міграційних процесів.

Водночас треба мати на увазі, що жодна продуктивна освітня інновація не може реалізуватися лише на досконалому теоретичному підґрунті або щирій емоційній прихильності до певної педагогічної теорії, моделі, технології тощо. Реальні умови розгортання навчального процесу неможливі не лише без використання інформаційних технологій, але й поза впровадженням виваженої мовної політики. Формування і розвиток особистості у XXI столітті має бути спрямованим насамперед на плекання в неї необхідних знань та навичок, а

також комунікативної, правової, екологічної культури. Щоб підготувати сучасного фахівця, треба сповна усвідомити сутність змін, які привносить новий час, зорієнтувати суспільство і державу на свідоме, послідовне й динамічне їх сприйняття. Це завдання всього суспільства, насамперед його освітньої галузі. Від її здатності дати гідну відповідь на виклики XXI століття залежатимуть долі майбутніх українців, та й, власне, майбутнє України.

В умовах розгортання новітніх інформаційних процесів педагогічний дискурс необхідно розглядати одночасно і як педагогічну технологію, і як технологію навчання. Як педагогічна технологія такий дискурс відображає тактику реалізації освітніх технологій у навчально-виховному процесі за наявності певних умов. Педагогічний дискурс акумулює і виражає загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета. Він також віддзеркалює модель навчально-виховного й управлінського процесів у навчальному закладі, об'єднує в собі їх зміст, форми і засоби. Водночас педагогічний дискурс охоплює і спеціалізовані технології, які застосовуються в інших галузях науки й практики – електронні, нові інформаційні технології, промислові, поліграфічні, валеологічні та ін.

Як технологія навчання, виховання, управління педагогічний дискурс має моделювати шлях освоєння конкретного навчального матеріалу в межах певного навчального предмета, теми, питання. І хоча за багатьма параметрами він наближений до окремої методики, йому притаманні всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок частин, структурна та змістовна цілісність, соціо- і природододільність, інтенсивність усіх складових процесу навчання.

Загалом, наявна система освіти, її різні ланки постають у вельми суперечливій формі. Адже в сучасній освіті позитивні зсуви ще часто переважають з негативними або невизначеними тенденціями. Тому потрібне постійне відстежування стану освіти та фіксація наявних у ній проблем. Усе це здійснюється завдяки моніторингу якості освіти як дослідження на підставі систематизації та обробки наявних джерел інформації або на засадах спеціально проведеного експерименту чи вимірювань.

Основне завдання запровадження системи моніторингу в освіті – прогнозування подальшого розвитку навчальних закладів за допомогою інформаційно-аналітичного забезпечення та прийняття управлінських рішень учасниками освітнього процесу. Такі заходи спрямовані на узгодження дій і взаємин між ними з метою досягнення запланованих результатів в умовах розвитку системи інноваційних процесів.

Безумовно, майбутнє за інтерактивними освітніми технологіями, але поширення подібних технологій пов'язане з наявністю матеріальних можливостей. Тому на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти на більшу увагу заслуговують питання, пов'язані з теоретичними рішеннями, які мають

близьку практичну перспективу й охоплюють усі сторони навчально-виховного процесу.

Одним з найбільш вагомих та ефективних засобів управління освітою, інструментом одержання інформації щодо якості освіти є незалежне тестування. Воно дозволяє порівнювати якість освіти в межах різних освітніх систем – від класу або групи до навчальних закладів – і надавати об'єктивну й вірогідну інформацію про рівень навчальних досягнень випускників. Достовірність інформації про рівень навчальних досягнень кожного випускника набуває особливого значення під час вступу до вищих навчальних закладів, оскільки це мало б гарантувати рівність шансів на здобуття вищої освіти незалежно від соціального статусу й матеріального стану родини абітурієнта.

Водночас пошук найбільш раціональних шляхів оновлення всіх ступенів освіти спричинює пожвавлення розвитку соціології освіти. Він спрямований на всебічний аналіз реального становища в освіті й визначення тенденцій її розвитку, а також на вивчення нагальних проблем удосконалення якості освіти.

Хоча проблема творчості в філософії і педагогіці не є новою, потребують більш ґрунтовного вивчення природа творчості та механізми її розвитку. Водночас творчі здібності особистості слід розвивати з раннього віку, а на допомогу треба залучати різні інструменти естетичного виховання. Сьогодні на практиці проблему формування творчих якостей індивіда прагнуть розв'язувати викладачі та вчителі кожного навчального закладу, але зробити це вдається далеко не кожному. Творчість вчителя і учня, викладача і студента нині виявляється необхідною передумовою успіху інноваційних процесів в системі освіти. Притому саме творча майстерність педагога допомагає тим, хто навчається, в їх особистісному і професійному становленні й розвитку. Тому вона так високо цінується на етапі впровадження інновацій в систему освіти. Водночас і творчість учнів та студентів є вкрай важливою для сприйняття і реалізації інновацій. Адже творчий розвиток особистості передбачає передусім творче перетворення навчальної інформації, її оригінальну інтерпретацію, формування особистісного ставлення до неї тощо. За таких умов навчальний процес все більше набуває рис співтворчості викладача і студента, а його ключовим моментом виявляється реалізація ідеї самовдосконалення.

Спільній творчості студента і викладача в освітньому процесі сприяє насамперед творча майстерність останнього та значний арсенал інноваційних методів навчання. Звернення до проблем творчості суб'єктів навчання, їх спільної творчості, умов та засобів їх досягнення демонструє вичерпаність традиційних репродуктивних освітніх методик. Притому цілком очевидно, що враховуючи здобутки минулого, освіта має оновлюватися, адаптуватися до реальності, реагувати на виклики доби, намагаючись іти в ногу з часом, а іноді й випереджати його. У сучасній освіті має чітко витримуватися співзалежність традицій та новацій. Це означає, що основою навчального процесу має стати не

лише засвоєння знань, але й способів їх отримання, а також розвиток пізнавальних сил і творчого потенціалу учнів і студентів.

На тлі зростаючих інноваційних процесів в системі освіти важливо зберегти «педагогічну матрицю» української освіти і забезпечити її творче інноваційне наповнення. Протягом усієї історії українська педагогіка орієнтувалася на формування високодуховної та високоморальної особистості, здатної творчо розвивати власні таланти і природні здібності. Творче інноваційне наповнення «педагогічної матриці» української освіти надалі відбуватиметься в умовах розвитку інформаційного суспільства. Це означає, що необхідно наблизити освітню діяльність і виховання якомога ближче до природних здібностей особистості, забезпечити їй належні умови самопізнання й саморозвитку, щоб у зрілому віці вона могла займатися своєю справою професійно і творчо.

Основні положення дисертаційного дослідження викладені у таких публікаціях автора:

Монографія:

1. Скубашевська О.С. Філософія інноваційного розвитку освіти інформаційного суспільства (світоглядно-філософський аналіз): [монографія] / О.С. Скубашевська. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2010. – 315 с.

Статті у фахових наукових виданнях:

2. Скубашевська О.С. Освіта в системі інноваційного розвитку суспільства: до постановки проблеми / О.С. Скубашевська // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – Вип. 60. – С. 76-84.

3. Скубашевська О.С. Потреби і реалії інноваційного розвитку освіти / О.С. Скубашевська // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – Вип. 68. – С. 105-117.

4. Скубашевська О.С. Необхідність і реалії інноваційного розвитку освіти / О.С. Скубашевська // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П.Андрущенко]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – № 3. – С. 30-37.

5. Скубашевська О.С. Мовні стратегії інноваційної освіти / О.С. Скубашевська // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П.Андрущенко]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2007. – №4. – С. 51-55.

6. 5 Скубашевська О.С. Діалектика традицій та інновацій в освітній діяльності / О.С. Скубашевська // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2007. – Вип. 10. – С. 332-336.

7. Скубашевська О.С. Філософія інноваційного розвитку освіти : основні напрями дослідження та перші висновки / О.С. Скубашевська // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб. наук. пр.]. – 2007. – Випуск 11 (21). – С. 81-83.

8. Скубашевська О.С. Модернізація освіти: перехід від авторитаризму до творчості / О.С. Скубашевська // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 7. Релігієзнавство. Культурологія. Філософія: [зб. наук. пр.]. – 2007. – Випуск 16 (29). – С. 221-229.

9. Скубашевська О.С. Мовні стратегії в контексті європейської інтеграції української освіти/ О.С. Скубашевська // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Науково-теоретичний збірник. – Переяслав-Хмельницький, 2008. – № 13. – С. 178-185.

10. Скубашевська О.С. Педагогічний дискурс в інноваційній стратегії розвитку освіти // О.С. Скубашевська // Мультиверсум. Філософський альманах: [зб. наук. пр.] / [гол. ред. В.В.Лях]. – К., 2008. – Випуск 67. – С. 201-215.

11. Скубашевська О.С. Інноваційна освіта як акт творчості // О.С. Скубашевська // Мультиверсум. Філософський альманах: [зб. наук. пр.] / [гол. ред. В.В.Лях]. – К., 2008. – Випуск 70. – С. 229-236.

12. Скубашевська О.С. Мовні стратегії педагога в сучасному інформаційному просторі / О.С. Скубашевська // Гілея (науковий вісник): [зб. наук. праць] / [гол. ред. В.М.Вашкевич]. – К., 2008. – Вип. 13. – С. 322-329.

13. Скубашевська О.С. Педагогічний дискурс: проблема визначення / О.С. Скубашевська // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 74. – С. 54-63.

14. Скубашевська О.С. Визначення педагогічного дискурсу / О.С. Скубашевська // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – Вип. 78. – С. 46-55.

15. Скубашевська О.С. Дискурс як технологія навчання учнівської та студентської молоді / О.С. Скубашевська // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П.Андрущенко]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – №1. – С. 31-36.

16. Скубашевська О.С. Мовні стратегії в полікультурному середовищі / О.С. Скубашевська // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П.Андрущенко]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – №2. – С. 45-51.

17. Скубашевська О.С. Моніторинг якості освіти: поняття та реальність здійснення/ О.С. Скубашевська // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П.Андрущенко]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2008. – №3. – С. 37-42.

18. Скубашевська О.С. Інноваційний розвиток освіти / О.С. Скубашевська // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис / [гол. ред. В.П.Андрущенко]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – №3. – С. 130-131.

19. Скубашевська О.С. Творчий потенціал освіти / О.С. Скубашевська // Нова парадигма: Журнал наукових праць / [гол. ред. В.П.Бех]. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Вип. 87. – С. 68-79.

20. Скубашевська О.С. Творчість як філософська матриця педагогічних інновацій / О.С. Скубашевська // Актуальні філософські та культурологічні проблеми сучасності: Збірник наукових праць. – К.: Віпол, 2009. – Випуск 23. – С. 381-389.

21. Скубашевська О.С. Мотивний потенціал викладача іноземної мови: проблема зрощення / О.С. Скубашевська // Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2009. – № 3. – Частина II. – С. 219-223.

Статті в інших наукових виданнях:

22. Скубашевська О.С. Використання ресурсів усесвітньої мережі Інтернет на заняттях з розмовної практики англійської мови / О.С. Скубашевська // Рідна школа: Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2004. – № 7/8. – С. 47-48.

23. Скубашевська О.С. Сутність та головні напрями інноваційних процесів в інформаційному суспільстві / О.С. Скубашевська // Ціннісний дискурс в освіті в епоху глобалізації та інформаційної революції. – К., 2009. – С. 247-266.

24. Скубашевська О.С. Педагогічний дискурс як технологія інноваційного розвитку освіти / О.С. Скубашевська // Ціннісний дискурс в освіті в епоху глобалізації та інформаційної революції. – К., 2009. – С. 266-284.

АНОТАЦІЇ

Скубашевська О.С. Філософія інноваційного розвитку освіти в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук зі спеціальності 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2010.

У роботі обґрунтовується сутність інноваційного розвитку освіти як соціокультурного феномена в умовах становлення інформаційного суспільства в Україні. Аналізується роль інформаційних технологій в процесі інноваційного розвитку освіти. Доведено, що впровадження інформаційних освітніх технологій є одним з головних чинників становлення і розвитку суспільства знань. Головними засадами впровадження інноваційних освітніх технологій є насамперед висока інформаційна культура особистості, що базується на загальнолюдських цінностях та адекватній новому суспільству моделі морального виховання його членів. Наголошено, що використання інформаційних освітніх технологій ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході до процесу навчання, відмові від раціоцентризму, розвитку креативного потенціалу особистості, вільному вираженні нею власних поглядів і переконань, емоцій і почуттів тощо.

Розкрито об'єктивну обумовленість і потребу інформатизації освіти як єдиного засобу передачі інформації, інтенсифікації навчально-виховного процесу, нарощування обсягу знань, підвищення дієвості контролю успішності учнів та студентів, розширення інтелектуальних можливостей учасників навчально-виховного процесу, розширення міри свободи особистості.

Ключові слова: особистість, становлення, інноваційна освіта, інформаційне суспільство, інформаційні технології, педагогічний дискурс, мовні стратегії, економіка знань.

Скубашевская О.С. Философия инновационного развития образования в условиях становления информационного общества в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени доктора философских наук из специальности 09.00.10 – философия образования. Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2010.

В работе обосновывается сущность инновационного развития образования как социокультурного феномена в условиях становления информационного общества в Украине. Анализируется роль информационных технологий в процессе инновационного развития образования. Показано, что внедрение информационных образовательных технологий является одним из главных факторов становления и развития инновационно-информационного общества. Главными принципами внедрения информационных технологий образования является, в первую очередь, высокая информационная культура личности, которая базируется на общечеловеческих ценностях и адекватной инновационно-информационному обществу модели морального воспитания его членов. Отмечено, что использование информационных технологий образования основывается на личностно ориентированном подходе к процессу

учебы, отказу от науко- и рациоцентризму, развитию творческого потенциала личности, свободном выражении ее собственных взглядов и убеждений, эмоций и чувств и т. д.

Раскрыта объективная обусловленность и потребность информатизации образования как единственного средства скоростной передачи информации, интенсификации учебно-воспитательного процесса, наращивания объема знаний, повышения действенности контроля успеваемости учеников и студентов, расширения интеллектуальных возможностей участников учебно-воспитательного процесса.

Подчеркнуто, что современное продвижение информатизации социального пространства нуждается в гуманистической трансформации жизнедеятельности человека и социума. Такая трансформация должна основываться на беспрекословном приоритете человека в процессе внедрения новейших информационных технологий в область образования и преследовать цель подготовить тех, кто учится к производственной и общественной деятельности в условиях функционирования информационного общества.

В работе отмечается, что аксиологический аспект внедрения информационных образовательных технологий предусматривает создание новой парадигмы образования, ориентированной на воспитание базисных ценностей, которые внедряют профессиональную и общеобразовательную (общекультурную) компетентность личности. Такой подход предопределяет коренные изменения организационных форм и технологических принципов всей образовательной системы. В этом процессе «старые» ценности, которые недавно казались целиком определенными, заменяются «новыми», малознакомыми для предыдущей практики, ценностными ориентациями. Внедрение современных информационных технологий образования должно выходить из приоритета общечеловеческих ценностей.

В работе рассматриваются основные пути и средства внедрения информационных образовательных технологий в условиях становления инновационно-информационного общества. В частности, выделяются три основных этапа внедрения информационных технологий в образование, каждому из которых отвечают надлежащие пути и средства их реализации в учебном процессе. Так, на современном этапе интеграции информационных технологий образования особого внимания заслуживают такие пути их внедрения, как формирование целостной системы образования, превращения украинского общества в высокотехнологизированное сообщество, создание особенной информационной образовательной среды, последующая гуманитаризация образования, расширение элементов самообучения.

Дистанционное образование анализируется как совокупность информационных технологий, которые обеспечивают основной объем исследуемого материала тем, кто учится, интерактивное содействие тех, кого

учат, и преподавателей в процессе учебы и т. д. Такое понимание дистанционного образования позволило сделать вывод о том, что собственно технологии дистанционной учебы состоят из педагогических и информационных технологий дистанционной учебы. Учитывая это раскрывается практика непосредственного использования педагогических технологий дистанционной учебы.

Ключевые слова: личность, становление, инновационное образование, информационное общество, информационные технологии, педагогический дискурс, языковые стратегии, экономика знаний.

Skubashevskia O.S. Philosophy of innovative development of education within the context of evolving information society in Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a doctor degree in philosophy by speciality 09.00.10 – philosophy of education. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2010.

The essence of innovative development in education is examined in the dissertation as a sociocultural phenomenon in terms of formation of information society in Ukraine. The dissertation provides the analysis of the role played by information technologies in the process of innovative development of education. The introduction of educational information technologies is proved to be one of the main factors of formation and development of the knowledge society.

The main principle of implementation of innovative educational technologies is first of all high personal information culture based on values common to all mankind and on the model of moral upbringing adequate to the new society. The author stresses that the use of information technologies in education is founded on personalisation of education, refusal of ratiocenterism, development of a creative potential in a personality, free personal self-expression.

Objective conditions and need for informatization of education are outlined in the thesis. Informatization in education is presented as the only means of information transfer, intensification of educational process, growth of knowledge volume, increase in efficiency of students success control, expansion of intellectual horizons of educational process participants, expansion of personal freedom.

Key words: personality, formation, innovative education, information society, information technologies, pedagogical discourse, language strategies, knowledge economy.